

Олександр Терещенков

«Негламурний» гетьман Мазепа

«Відкриття», зроблені для себе
людиною радянської пори...

2022

Терещенков Олександр

T35 «Негламурний» гетьман Мазепа: «Відкриття», зроблені для себе людиною радянської доби / Документальне видання. – Гадяч: КП «Видавництво «Гадяч», 2022. – 140 с.; іл.

Від Богдана до Івана – не було гетьмана.

Або дома не бути, або волі здобути.

Старовинні українські прислів'я.

А ви думали, що Україна так просто. Україна – це супер. Україна – це ексклюзив. По ній пройшли всі катки історії. На ній відпрацьовані всі види випробувань. Вона загартована найвищим гарттом. В умовах сучасного світу їй немає ціни.

Ліна Костенко.

Я кличу всемогутнього Бога у свідки і заприсягаюся, що не заради високих почестей, не задля багатства або яких інших цілей, а для вас усіх, що є під моєю владою, задля жінок і дітей ваших, для добра матері нашої, бідної України, для користі всього народу українського, для піднесення його прав і вольностей хочу я за допомогою Бога так чинити, щоб ви з жінками вашими і отчизна не загинули ні під москалями, ні під шведами.

Іван Мазепа.

«Коли дияволи, чаклуни та факіри вводять в оману наш зір, вони, як говорять, накидають пелену на очі глядача (cast glamour o'er the eyes of the spectator)».

Аллан Рамзай, перший автор слова «гламур¹», 1721 рік.

¹ **Гламур** (англ. *Glamour*) – шарм, чарівність, зовнішній блиск.

ВСТУП

Давайте скинемо з наших очей пелену омани «чаклуно-факірів»...

Уся біографія Івана Мазепи пронизана безліччю легенд і фактичних помилок. Навіть своїй світовій популярності, що зберігається до цього дня, Мазепа зобов'язаний не стільки своїм подвигам, заслугам та досягненням, скільки двом любовним романам, один з яких узагалі плід літературної фантазії, а другий насправді був дуже далеким від знаменитої інтерпретації Пушкіна. Багато у чому Мазепу спіткала доля д'Артаньяна, яскравої і цікавої історичної особи, що залишився в тіні літературної вигадки А.Дюма.

Д'Артаньян

Майже 300 років, після подій 1708–1709 років, особистість гетьмана Івана Степановича Мазепи була *persona non grata* у Російській імперії та СРСР. Змінювались царі, вожді, керівники, а відношення до нього залишалося «стало негативним». Слово «мазепинець» було майже синонімом словам «націоналіст», «бандерівець», «коллабораціоніст» (зрадник). І ми, в тому числі в Україні, як сліпі та глухі, підкорялися думкам і практичним діям наших «псевдоповодирів». Як відомо, історія не має умовного способу – те, що відбулося, вже ніколи не повториться. Хоча на початку XXI століття знову Україна та Росія «з'ясовують відносини», тільки вже на іншому витку історичної спіралі. Війна Росії з Україною 2022 року – це «Нью-Полтавська битва» з метою повернення нашої Батьківщини у

«прокрустове ложе» російського уявлення про нашу країну як залежного від неї сировинного та людського придатку...

Дослідників епохи Івана Мазепи безліч. Я у своїй роботі, в більшості своїй, наводжу дослідження, думки відомої сучасної російської дослідниці Тетяни Таїрової-Яковлевої¹. Це науковець, якій довіряють і в Україні, і в світі. Так сталося, що більшість архівних документів часів Мазепи зберігаються у місті Санкт-Петербург (Росія). Вона була професором місцевого університету. І саме вона без «політичного окрасу» шукає, друкує ці документи і намагається їх подати без урахування мінливих політичних вітрів минулого та сучасного світу.

Репресії проти прихильників України в Росії

Тетяну Таїрову вигнали з університету за українські дослідження.

Про звільнення з Санкт-Петербурзького університету після 19 років роботи, після широкомасштабної агресії Росії проти України з 24.02.2022 року, повідомила Тетяна Таїрова – докторка історичних наук, професорка кафедри народів СНД, відома дослідниця історії України, відкривач Батуринаського архіву, вивезеного росіянами перед спаленням Батурина військами Меншикова, авторка численних праць про Україну, які ніяким чином не вписуються в концепцію «русского мира».

Авторка позитивної книги про гетьмана Мазепу у знаменитій серії «Жизнь замечательных людей». Не так давно вона представляла її у Батурині. Книга має стати основою для художнього пригодницького фільму.

Після нападу Росії на Україну публічно висловила своє співчут-

¹ **Таїрова-Яковлева Тетяна Геннадіївна** (нар. 5 травня 1967, Ленінград) – російський історик (дослідниця України XVI–XVIII ст.), докторка історичних наук, професорка кафедри історії народів країн СНД Інституту історії Санкт-Петербурзького державного університету (СПбДУ). Ініціаторка створення і очільниця Центру з вивчення історії України Інституту історії СПбДУ. Входить до складу наукової ради «Українського історичного журналу» (Україна), «Studia Slavica et Balkanica Petropolitana» (РФ), «East-West Journal of Ukrainian Studies» (Канада). Майстер спорту з кінного спорту та зі стрільби.

тя українцям і навіть вибачилася за дії своєї країни. Вона нагороджена українським орденом княгині Ольги. Логічно, що це все не змогла далі терпіти російська машина влади – машина брехні, агресії і підлості.

Ось що вона писала: «Для мене те, що відбувається, – це особиста трагедія. Не тільки тому, що останні 30 років я займаюся дослідженням історії України і в мене дуже багато друзів по всій Україні. Але й тому, що мені дуже соромно, що я – росіянка. Мені дуже соромно за мою батьківщину. Як сталося, що імперські мрії і те, що Ленін колись називав «великодержавним шовінізмом», трансформувалося у фашизм? Я не сумніваюся, що з Україною все буде дуже добре. Що це буде величезна, потужна європейська держава. А от із майбутнім Росії все буде набагато трагічніше. Я впевнена, що ви переможете. Що козацький дух живе. Слава Україні!»

22 роки бути гетьманом на «острові Гетьманщина», який з усіх сторін намагаються захопити такі «держави-монстри» того часу, як Польща, Росія, Отоманська імперія, Кримське ханство, – це, безумовно, було дуже нелегко. Та і серед «своєї» козацької старшини було немало тих, хто хотів отримати гетьманську булаву. Тож Івану Степановичу треба було добре «крутитись», щоб бути «на плаву».

Багато з того, що пов'язане з життям І.С. Мазепи, оточене легендами, переказами, вигадками. Документів (особливо тих, що стосуються його особистого життя) майже ніяких не збереглося. Який з його мальованих портретів достовірний – невідомо. Де знаходиться його прах (можливо, навіть на дні Дунаю) – загадка. Портрети його улюблених жінок – умовні. Одні і ті ж його вчинки трактуються різними дослідниками по-різному, причому, інколи діаметрально протилежно. Тому я у цій книзі буду відштовхуватися від таких базових тез:

- І.С. Мазепа – видатний український та європейський політичний діяч кінця XVII–XVIII століття, який мав великий вплив на подальшу історію розвинутих країн того часу.

- Був по життю дуже креативною, енергійною, талановитою

людиною. Це стосувалося керівництва Гетьманщиною, дипломатії, господарських справ, загальної культури, особистого життя і т. ін.

На базі наведених фактів сучасному читачу надається право самому зробити висновок про цю неординарну та знакову для України постать. І ким він був: видатним борцем за незалежність України, зрадником чи «Казановою Сходу», Вам доведеться вирішувати самим. Сподіваюсь, що при цьому суб'єктивному оцінюванні Ви залишите осторонь політику, ідеологічні штампи, які нав'язувались протягом віків. Аксиомами повинні стати фразы з комедії Теренція «Самокатувальник»: «Nihil humanum a me alienum puto» («Ніщо людське я для себе не вважаю чужим») та «Не судить – не судимі будете»...

Іванові Мазепі не вдалося здійснити потаємну мрію свого життя – створення незалежної української держави. Але те, що він як патріот, «для общего добра матки моей Отчизны бідной Украины» наважився не закрити, а поставити це питання з відповідною гостротою для наступних поколінь, є найголовнішим його скарбом-заповітом нащадкам.

*І гнів, і муку неозору
Співаю я в ці дні журби,
Коли лакеї йдуть угору
Й мовчать раби...
Німій, одурений, забитий,
Невже не встать тобі від ран?
Москві та Жечі Посполитій
Колись жбурнув тебе Богдан.
**А потім хтів тобі Мазепа
Від серця щирого добра...
Його ж ти зрадила і степом
Пішла рабинею Петра.***

Володимир Сосюра.
Уривок з поеми «МАЗЕПА».
1928–1960 рр.

У 2007–2008 рр. на телеканалі «Інтер» було реалізовано проєкт «Великі українці», який поєднував у собі ток-шоу з інтерактивним опитуванням телеглядачів, а в міжпрограмний період – усіх громадян України щодо місця й ролі видатних державних і політич-

них діячів, військових, художників, учених, спортсменів, релігійних діячів тощо у національній і світовій історії.

За підрахунками компанії GFK, усього на почесне звання Великого українця претендувало 14 тисяч осіб, за яких було віддано понад 800 тис. голосів – майже у 27 разів більше, ніж за аналогічний період на батьківщині проєкту – у Великій Британії.

За підсумками голосування (наводимо 50 перших переможців) Іван Мазепа зайняв 11 місце. Якщо говорити футбольною термінологією – він потрапив до основного складу команди «Великі українці», складеної з гравців XII – початку XXI століть!

На мою суб'єктивну думку, якби таке опитування проводили зараз, то список «Великих» українців був би сильно змінений. І це через зовсім нетривалий період історичного часу після проведення масштабного опитування наших співвітчизників.

• Ярослав Мудрий	• Петро Конашевич–
• Микола Амосов	Сагайдачний
• Степан Бандера	• Леонід Биков
• Тарас Шевченко	• Іван Котляревський
• Богдан Хмельницький	• Володимир Івасюк
• Валерій Лобановський	• Соломія Крушельницька
• В'ячеслав Чорновіл	• Нестор Махно
• Григорій Сковорода	• Андрій Шевченко
• Леся Українка	• Данило Галицький
• Іван Франко	• Сергій Бубка
• Іван Мазепа	• Пилип Орлик
• Роман Шухевич	• Іван Кожедуб
• Василь Стус	• Левко Лук'яненко
• Михайло Грушевський	• Володимир Вернадський
• Віталій Кличко	• Євген Коновалець
• Володимир Кличко	• Микола Лисенко
• Володимир Великий	• Сидір Ковпак
• Сергій Корольов	• Княгиня Ольга

- Микола Гоголь
- Андрій Шептицький
- Віктор Ющенко
- Юлія Тимошенко
- Олександр Довженко
- Володимир Даль
- Ліна Костенко
- Симон Петлюра
- Володимир Щербицький
- Олег Антонов
- Євген Патон та Борис Патон
- Богдан Ступка
- Йосип Сліпий
- Михайло Булгаков
- Володимир Бойко
- Леонід Кравчук

Проектом зацікавилися не тільки в Україні, але й у всьому світі, бо «нашого цвіту по усьому світу». Він викликав суперечки у нашому суспільстві, особливо після оприлюднення підсумкових результатів. Однією з історичних постатей, про яку жваво дискутували, була особистість Івана Степановича Мазепи. Тобто суперечки, які були навколо нашого гетьмана при його житті, продовжуються і по сьогоднішній час. Для одних його ім'я стало символом свободи, нескореності, прагнення до незалежності країни, для інших – асоціюється зі словом «зрадництво», треті сприймають його як донжуана, «Казанову Сходу». Наведу лише декілька висловів відомих людей, які підкреслюють вищесказане.

«Мазепа програв – і тому його оголосили «зрадником». Якби він виграв – ніхто з нього зрадника б не робив. Так як ніхто не вважав зрадником Джорджа Вашингтона, який разом з одnodумцями «зрадив» британській короні, відірвав британські ж землі від Англії і створив Сполучені Штати Америки. Так як ніхто не вважає зрадником Симона Болівара, що «зрадив» іспанській короні й започаткував рух до незалежності іспанських же земель у Південній та Центральній Америці».

Дашкевич Я. «Іван Мазепа і Росія».

«Тварь Голицына, подкупитель Шафирова и Головкина, лицемер перед Петром, ханжа перед Богом, развратитель невинности, завистник Палея, губитель Самуиловича, убийца Искры и Кочубея,... предатель Украйны и лжец перед отчизною».

М. Маркевич, «Історія Малоросії», 1842–1843 рр.

«Життя цієї людини донині залишається у тіні. А це абсолютно реальний персонаж фантастичної чарівності, державний муж, поет, плейбой, людина, яка визначала моду свого часу, фантастично освічена людина, людина зі смаком, чого бракує значною мірою сучасній Україні. І донині Мазепа в масовій свідомості – старий гульвіса, який ніяк не може вгамувати свою жагу до молоденьких дівчат. Мало не сексуальний злочинець».

Юрій Макаров, відомий культуролог, журналіст, публіцист.

«Мазепа перевершив діячів усіх часів і народів дивовижною здатністю зачаровувати і приваблювати. І не абикого, а королів, царів, гетьманів, козаків та їх ватажків, юних красунь. У всьому він феномен, аналога якому у світовій історії я не бачу».

Сергій Пличинда, історик.

У багатьох західноєвропейських країнах – Австрії, Німеччині, Франції, Голландії, Англії – при згадці про Мазепу в уяві освіченої людини відразу ж постає образ ловеласа, який обворожував багатьох жінок Польщі та України. Чому склалося таке уявлення про нашого великого гетьмана у Європі?

З одного боку – видатний державний діяч, політик найвищого ґатунку, вправний дипломат тодішньої Європи, полководець і меценат, державник, який зумів стабілізувати політичне й економічне життя України, і водночас поет, у творах якого найсильнішими були патріотичні мотиви. З іншого – східноєвропейський козацький донжуан, любовно-романтичні пригоди якого надихнули на творчість велику кількість провідних для його часу художників, музикантів, письменників та поетів.

Необхідно відзначити, що документів, які підтверджують фантастичну популярність гетьмана серед жінок обмаль. Багато навколо цього питання легенд та пліток. У цій невеличкій книжці ми спробуємо зупинитись на особистому житті І.С. Мазепи, його стосунках з провідними особистостями кінця XVII – початку XVIII століть Петром I та Карлом XII, участю у Полтавській битві та з її наслідками для нього та України.

ІВАН СТЕПАНОВИЧ МАЗЕПА

Постать Івана Мазепи одна з найзагадковіших в українській історії. Дискусія, полеміка щодо оцінки його дій, вчинків і досі триває у науковій, популярній літературі. Причиною тому – великий масштаб цієї особистості, яку важко збагнути, вмістити у певні рамки зрозумілості, осягнення. Гетьмана любили і ненавиділи, поважали і побоювались, цінували і остерігались, прославляли і оббрихували як в часи його кермування, так і пізніше, у наступні десятиліття та століття.

Мазепа І.С. – один з найбагатших людей у Європі свого часу, завдяки срібним та золотим копальням на Полтавщині. 8081 день був гетьманом, це 22 роки.

*Іван Мазепа – зрадник, чи герой?
До істини коли на фактах ми дійдемо?
Великий гетьман, Казанова, чи ізгой?
На кого, з ким, чому він підіймав знамена?
Прогресу Україні, самостійності хотів?
Про власну завжди диктатуру мріяв?
Він у Росії, Польщі, Швеції шукав братів?
А може зерна незалежності нам сіяв?
Петро чи Карл, султан, Ян Казимір,
На кого з них він направляв орієнтир?
Чи він умів по справжньому кохати,
І відчувати біль Батурина за втрати?
Шукали відповідь на ці питання при царях,
В СРСР і в незалежній нині Україні,
В проникливих піснях сліпого кобзаря
І констатуємо: погано знаємо його й донині.
Давайте висновки ми зробимо самі
Із чорно-біло-кольорового багаття,
Протипоставимо знання – пітьмі,
Анафеми з Мазепи скинемо прокляття...*

Автор

Деякі факти з біографії гетьмана Мазепи

Іван Мазепа народився 20 березня 1639 року у козацько-шляхетській родині Правобережжя. Батьком був Степан-Адам Михайлович Мазепа, а матір'ю – Марина Іванівна Мокієвська. Їхньому шлюбу у 1638 році передувало засудження Степана Михайловича до позбавлення шляхетської честі через вбивство шляхтича Яна Зеленського. Степану Мазепі загрожувало не лише позбавлення шляхетської честі, але й смерть. Врятувати його могло лише одруження, порозуміння з родичами загиблого і відшкодування збитків. Домовитися про це було непросто. Тому «адвокатові» вдалося відтягнути на деякий час виконання вироку, а за цей час він встиг одружитися. Саме це швидке одруження та імовірна скоро вагітність молодой дружини зіграли свою роль, і справу вдалося залагодити. Яким було те весілля – невідомо, однак у належний час у подружжя народився первісток – Іван-Адам Мазепа. Ще через деякий час народилася донька Олександра (Олеся).

Долі усіх членів цієї родини склалися по-різному. Батько довгий час обіймав посади білоцерківського городского отамана та чернігівського підчашого. Під час Переяславської ради брав участь у переговорах з московитами на боці Богдана Хмельницького. Після його смерті активно підтримував гетьмана Івана Виговського. Помер у 1665 році.

Мати Марина Іванівна після смерті чоловіка стала членкинею Луцького Хрестовоздвиженського братства. З часом стала черницею під іменем Марія, а ще пізніше прийняла схиму під іменем Магдалени. Від 1683 року була вже відома як ігуменя Києво-Печерського Вознесенського монастиря. Наприкінці життя також керувала Глухівським дівочим монастирем. Аж до своєї смерті у 1707 році особисто вела справи, підписувала договори, листувалася з різними людьми. Все своє життя була незмінною порадицею свого сина.

Іван ще змалку, окрім їзди верхи та володіння шаблею, пізнавав європейські науки, а згодом за настановою матері поїхав навчатися до Києво-Могилянської колегії, яку пізніше, за часи свого гетьманування, він перетворить в академію. Улюбленими авторами Мазепи були Цицерон, Тит Лівій, Тацит. По закінченні колегії батько Івана Мазепи Степан-Адам (досить ділова постать серед почту гетьмана Виговського) відіслав сина до двору польського короля пажем, звід-

ки його, як талановитого шляхтича, направили до Західної Європи для завершення навчання. Голландія, Франція, Німеччина, Італія розширили світогляд молодого чоловіка, збагатили духовно і політично. Він досконало вивчив основи фортифікації, гарматну справу та інші науки.

Стрункий, неймовірно привабливий зовні, Іван був досить освіченою людиною для свого часу: володів, окрім української, російською, польською, латинською та французькою мовами, добре знався на філософії та історії, музиці і поезії, писав вірші. Від самої молодості аж до пізньої старості Мазепа володів даром зачаровувати людей: королі і царі, вояки і козаки, навіть духовенство корилися його привабливості.

Будучи покійовим польського короля, Мазепа мав право близько спілкуватися з Яном II Казимиром та його авантюрною дружиною Людовікою Марією (до шлюбу – *Марія Луїза Гонзага де Невер*), вдовою Владислава IV.

Іван Степанович неодноразово брав участь у переговорах Дорошенка з лівобережним гетьманом Іваном Самойловичем. Останній, спостерігаючи за талановитим молодим дипломатом, після зречення Дорошенка, запропонував Мазепі службу при своєму дворі і навіть довірив виховання своїх синів.

Самійло Величко

На Коломацькій раді, яка відбулась 25 липня (за юліанським календарем) 1687 року Івана Мазепу обирають гетьманом.

Відомий козацький літописець Самійло Величко¹ у своєму літописі, описуючи цю подію, зазначив, що: *«Головні ж московські й козацькі війська, що були на Коломаку, де брід Буцького, з князем Голіциним стояли... Потім, за монаршим дозволом, писанім у грамоті до старшини і всього козацького війська, учинили вони для вибрання нового гетьмана чорну, чи загальну, раду, виїхавши зі свого обозу в поле на*

¹**Величко Самійло Васильович** (нар. 11 лютого 1670, с. Жуки, нині Полтавський район, Полтавська область, Україна — після 1728, там само) — український козацько-старшинський літописець.

простір. Там вони 25 липня вибрали, згідно до звичаю й давніх прав, вільними голосами й поставили собі гетьманом генерального осавула Іоанна Стефанова Мазепу».

Гетьман уважно стежив за європейською пресою, зокрема, читав французькі газети. Недарма Балюз (посол Франції при Мазепі), підкреслює: «Почуття пошани, яке володар Мазепа виявляв до особи Його Величності (Людовика XIV), про якого багато розпитував мене й якому прохав засвідчити свою пошану й відданість, – це не звичайна тільки куртуазія¹, питомо п. Мазепі, – додає Балюз, – а відповідає, видко, дійсності: в залі його замку, де висять портрети чужоземних володарів, на найвиднішому місці висить гарний портрет Його Величності».

Одна з перших характеристик, наданих Мазепі ще у 1689 році дипломатичним агентом французького двору Фуа Бес де ля Невілем, свідчила, що Мазепа був «з обличчя негарний, але людина дуже освічена...».

У 1704 році Мазепу відвідав Жан Балюз, який нібито залишив такий спогад: «Вигляд у нього суворий, очі блискучі, руки тонкі й білі, як у жінки, хоч тіло його міцніше, ніж тіло німецького рейтара, й їздець із нього знаменитий».

Усі подальші спогади вже відносилися до часів Великої Північної війни і були залишені людьми з оточення Карла XII. Словацький меуарист Даніель Крман, який перебував при дворі короля у 1708 році, записав, що гетьман Мазепа «муж літами понад сімдесятку, з суворим обличчям, зложеним на козацький звичай...». На думку цього ченця, «хоч Мазепа насилу, з тяжкою бідою втік від московитів, та виразно ви-

Меморіальна таблиця на будинку Чутівського краєзнавчого музею. Фото 2017 рік

¹ Куртуазія, -ї, ж. У середні віки – звід правил належної поведінки лицарства. Люб'язна, чемна поведінка.

дно, що цей хитрий лис не дасться так просто впійматися в пастку».

Про те, що Мазепа «хитрун», також писав Йосаяс Седергельм (Йосас Цедергельм), вказуючи, що це було одразу видно по його манері говорити та по поведінці. Водночас він міг бути щирим. Умів повести свою розмову так, аби його радо слухали.

Вюртемберзький принц Максимілян Еммануїл, описуючи Мазепу, зазначав, що той був *«на тіло худорлявий, невисокий, ... проте у своєму віці... виказував... іще вогняний дух та добрий розум»*.

Шведський офіцер Йоганн Барділі звертав увагу на те, що при погляді на українського гетьмана *«...ваші очі полонили його білі руки, тонкі, повні грації, та його горда голова з білими пуклями, довгі обвислі вуса, а понад усім цим величність, яку злагіднювала елеґанція»*.

Про надзвичайний вираз очей та силу духу українського гетьмана згадував і сам король, говорячи, що очі в нього бистрі і зберігали весь свій вогонь і всю їх жвавість, що його *«кожен крок і кожен рух свідчили про дуже високу культуру і про незвичайно вироблені товариські форми»*.

Усі сучасники, кому вдалося на власні очі бачити Мазепу та спілкуватися з ним, також наголошували на його веселій вдачі, великому досвіді й освіченості: *«Він любить посміятися й кинути влучне слівце для веселощів, уміло добирає слова»*, його мова була прийнята *«здоровим глуздом»* і розмови велися лагідно.

Згадуючи про ті враження, які сформували шведи від спілкування з Мазепою, не можна залишити без уваги унікальні гетьманські афоризми, записані Седергельмом. Між іншим гетьман стверджував, що *«...той, хто не вміє прикидатися, не вміє й правити»*, або що *«...розсудливому завжди властиво достосовуватися до обставин»*. Седергельм вбачав у тому щирість і мудрість тогочасного очільника Гетьманщини. Обидва цитовані афоризми цілком узгоджувалися з тими принципами, які свого часу були викладені Ніколо Макіавеллі в його трактаті «Володар» і залишаються підґрунтям великої політики й донині. А Мазепа вважав себе учнем Макіавеллі.

У родині гетьмана була спадкова хвороба – подагра. Навіть

саме прізвище *МАЗЕПА*¹ – це не прізвище в класичному розумінні, а прізвисько, пов'язане із хворобою. І воно «причепилося» до родини якраз через це захворювання. Людина, яка страждає на подагру, відчуває страшенні болі в суглобах, стає неповороткою, не може рухати ні руками, ні ногами. Коли відбувалося загострення, гетьман починав кульгати. Власне, оце слово «мазепи» й означало замазюра, кульгавий, недолугий. В умовах війни його хвороба прогресує, і ми маємо свідчення, що в гетьмана були такі загострення, коли він навіть підписувати свої листи чи універсали не міг. До того ж, втрата Батурина і поразка під Полтавою морально доби́ли вже немолодого гетьмана. Коли Мазепа та його оточення дісталися до Бендер, всі його життєві сили враз почали згасати, він захворів і зліг, надовго втрачав свідомість.

Кохані жінки І.С. Мазепи

Закінчивши Київську академію, Мазепа продовжив освіту у єзуїтській колегії у Варшаві, після її закінчення за протекцією знайомих свого батька потрапив до королівського двору. За спогадами самого Мазепи, батько послав його «навчатись поведінки з людьми біля королівської особи, а не де-небудь у корчмах». У Варшаві український юнак зачарував короля своєю латинською, читаючи напам'ять промови Цицерона, вірші Овідія та Вергілія. Спочатку Іван виконував обов'язки пажа, а згодом його, сімнадцятирічного, залишають при дворі «покойовим дворянином».

При дворі польського короля Мазепа – блискучий світський кавалер, улюбленець жіноцтва. Не викликає жодного сумніву, що він ще змолоду вмів приваблювати до себе представниць прекрасної половини роду людського. Юнак добре володів пером, співав, грав на декількох інструментах. Цікава деталь: учнів у Києво-Могилянській колегії, крім багатьох наукових дисциплін, навчали також культурі залицання і освідчення у коханні (юнак, здається, добре засвоїв цю науку).

¹ **Мазэпа** (чол. і жін., лайл.) – про неохайну, грубувату або нерозумну людину. У нас у селі мазепою лаються: от як дурна людина, чого не зрозуміє, так кажуть: ах ти мазепа! (Словник Грінченка): [Харитон:] Як напнеш сірячину – «Ти мужик! Хамло! Мазепа!...» (Марко Кропивницький, II, 1958, 47). Одне із значень слова «мазепи» – маска.

Зміст

Вступ.....	3
Іван Степанович Мазепа	10
Деякі факти з біографії гетьмана Мазепа	11
Кохані жінки І.С. Мазепа	15
Вигадка Пасека, яка прославила Мазепу	17
Дружина гетьмана Ганна Половець-Фридрикевич	26
Мотря Кочубей – велике кохання в години негоди	30
Листи Мазепа до Мотрі Кочубей	40
Остання жінка в житті гетьмана Мазепа.....	46
Родина Кочубей.....	47
Рід	48
Будинок-музей Генерального судді Василя Кочубея.....	60
Петро І	62
Цікаві факти.....	63
Політика нищення України	72
Карл ХІІ	76
Цікаві факти.....	77
Полтавська битва.....	84
Цікаві факти.....	85
Битва під Полтавою: шведська версія.....	95
Анафема гетьману Мазепі	106
Що хотів отримати Іван Мазепа, коли переходив на бік Карла ХІІ?.....	109
Про поховання, пограбування і перепоховання	113
Цікаві факти про І.С. Мазепу та його час	117
Зображення І.С. Мазепа у літературі, музиці, живопису.....	124
І наостанок.....	137
Список використаної літератури.....	138